

DIMENSIUNEA CULTURALĂ A REVISTEI *BIBLIOPOLIS*

Vlad POHILĂ

Există, printre jurnaliști, o mai veche prejudecată potrivit căreia cel mai greu e să scrii despre oameni dragi, apropiați, respectiv, să abordezi teme familiare, cunoscute, aparent ușor de a fi tratate. De-a lungul anilor de experiență gazetărească arareori dădeam de grăunțele rațional pe care-l conține această convingere a unor colegi de breaslă, pe care nu o consider și un truism. Totuși, acel grăunte de adevăr există, fapt de care m-am convins și acum. S-ar părea că ce poate fi mai simplu decât să scriu despre cultură, doar am mai făcut-o de atâtea ori? Ceva însă mă oprea, „să pun în mișcare pixul”, din care cauză am tot amînat scrierea acestui articol, pînă nu au intervenit următoarele împrejurări: imperativul de a prezenta scriitura și, mai ales, înțelegerea necesității de a face anumite deslușiri de ordin terminologic.

Despre cultură vorbim adeseori, poate chiar zilnic, dar cît de des ne întrebăm, imaginîndu-ne pe o clipă că retrăim un examen de filozofie sau de estetică: *Ce este, în ultimă instanță, cultura?* Am deschis primul dicționar enciclopedic pe care-l aveam la îndemînă, ca să descopăr, surprins, la cuvîntul **cultură** o mulțime de explicații, vizînd arheologia, agronomia, biologia, sportul și chiar fizica, mai simplu spus – domenii ce nu au vreo conexiune cu acea cultură cunoscută în accepția generală. Am cules pentru propria documentare doar definițiile ce mă interesau – în linii mari, lucruri de care știu cei mai mulți oameni cît de cît instruiți. Totuși, am decis să le reproduc și aici, la începutul articolului despre o fațetă a culturii – încă nu se știe, aceste lămuriri s-ar putea să prindă bine și altora însă, esențial, ele ne vor ajuta să „navigăm” mai ușor spre dezvoltarea subiectu-

lui. Așadar, prin cultură se are în vedere: **a) totalitatea** valorilor materiale și spirituale create de omenire, precum și a instituțiilor necesare pentru comunicarea, promovarea acestora; **b) ansamblul** acțiunilor, activităților, manifestărilor etc. determinate de normele sociale și istorice, precum și al modelelor de comportament care se transmit prin educație, proprii unui anumit grup social (și / sau unui popor, unei națiuni); **c) faptul** de a poseda cunoștințe variate în diverse domenii; totalitatea cunoștințelor utile ale unui individ (după *Dicționar enciclopedic ilustrat – DEI*, Editura „Cartier”, 1999, volum redactat și prefațat de neuitata lingvistă Mioara Avram).

Făcînd deslușirile de rigoare privind noțiunea **cultură**, se părea că nu îmi rămîne decît să dau frîu liber unei avalanșe de cuvinte, să le potrivesc în fraze, în gînduri și... gata-i articolul! Simțeam însă că îmi mai lipsește ceva... niște explicații „libere” ale fenomenului **cultură**, niște definiții neîncătușate de rigorile unui dicționar academic. Le-am găsit, fără mari dificultăți, în cele vreo zece volume cu maxime și cugătări, cîte am numai în română, în biblioteca personală. Mi-am zis că nu ar fi rău să aduc la cunoștința eventualilor cititori și cîteva definiții din această categorie: fiecare își va alege măcar una, cea mai apropiată propriului gust și percepției personale. Firește, nici pe subsemnatul nu toate l-au impresionat în egală măsură. Bunăoară, o spusă a lui Friedrich Nietzsche mi s-a părut frumoasă, dar cam lipsită de seriozitatea ce o reclamă subiectul. Judecați și dumneavoastră: „*Cultura este numai o coajă subțire de măr în jurul haosului încins.*” Deși nu mai puțin frumoasă decît cea a filozofului și scriitorului german, o cugetare a lui Octavian Paler am găsit-o

excesiv de metaforică pentru această epocă a unor realități mult prea dure: „*În fond, cultura este sau ar trebui să fie o anumită formă de a iubi lumea și de a spera.*” Mi-a lăsat impresia de exagerată și prea generală și maxima unui scriitor britanic, Matthew Arnold (1822-1888): „*Cultura este cunoașterea perfecțiunii*”... Curios, dar acest gând insolit al poetului elegiac englez este nuanțat, într-un fel, de Mircea Eliade: „*Cultura, aflându-se la intersecția atîtor planuri de existență, este condiția maximă pe care o poate dobîndi omul în Univers.*” M-a impresionat o cugetare pe tema examinată extrasă din creația „*mare-lui singuratic*”, care ne-a lăsat memorabilele romane *Moromeții*, *Intrusul*, *Viața ca o pradă*, *Delirul*, *Cel mai iubit dintre pămînteni* (mai și traducînd romane ca *Demonii* de Dostoievski sau *Străinul* de Camus), adică de la Marin Preda cetire: „*Cultura e o formă de viață, prin care o colectivitate umană își exprimă forța creatoare.*” Am citit aceste cuvinte și gândul m-a dus, imediat, la admirabila putere creatoare și la rezistența prin cultură a românilor, dar tot atunci, păstrînd proporțiile, desigur, am raportat ideea și la microcolectivitatea umană numită Echipa Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”... Și cum această echipă tradițional este alcătuită preponderent din doamne și domnișoare, nu am rezistat ispitei de a cita un aforism repetat adeseori cîndva și dat cu desăvîrșire uitării, în ultimele două decenii, deși conține o doză mare de indiscutabil adevăr: „*Nivelul de cultură se determină prin atitudinea față de femeie.*” Da, așa grăit-a cîndva „scriitorul proletar” rus Maksim Gorki... Îmi închei acest periplu aforistic cu o cugetare a lui Constantin Noica (1909-1987), ce m-a emoționat atît prin veridicitatea ei, cît și prin caracterul ei neperimat, altfel zis, prin incredibila ei actualitate, căci marele înțelept de la Păltîniș nu avea de unde ști ce șefi de stat se vor afla în 2013 la București și la Chișinău: „*Singura ispravă a unui stat care nu mai interesează nici geografic, nici economic, nici politic, este cultura.*” Mă veți crede sau nu, dar nu pot să nu vă mărturisesc: cu mulți ani în urmă, am subliniat,

cu o linie groasă, cuvintele din aforismul de mai sus, apoi le-am și copiat, în câteva carnete și agende, de-a lungul anilor. O făceam fără vreun substrat politic, cu atît mai puțin din rațiuni „statale”. Pur și simplu, mă atașasem de acest gând al lui C. Noica (l-am citat și într-un articol din ziarul *Mesagerul*, prin 1998), pentru că trăiesc de mai de mult cu iluzia că a mă apropia de cultură, a mi-o însuși, a o promova și printre alții, constituie cu certitudine unica „ispravă” (= activitate, preocupare, îndeletnicire, artă, muncă...) de care părinții și bunul Dumnezeu m-au făcut capabil...

Ca om al scrisului, am încercat mereu să demonstrez că pot face față acestui imperativ lăuntric, cu rezonanțe în afară, însă. Inclusiv la revista *BiblioPolis* care, lucru știut, din capul locului a fost concepută ca o publicație de specialitate, însă cu dublă specializare: biblioteconomie (plus științele comunicării) și cultură. Nu au existat în întreaga perioadă de apariție a revistei BM niciun fel de disensiuni în privința prevalării sau „subminării” unei din aceste două specializări, profiluri de bază ale *BiblioPolis*-ului, chiar dacă, în linii majore, funcționează, între subsemnatul și doamna director (de bibliotecă și de revistă) o firească partajare a priorităților, o diviziune a subiectelor. Și nici nu se poate altfel. Ca specialist dăruit și impregnat totalmente în domeniu, Lidia Kulikovski cunoaște prea bine nu numai statutul de instituție de cultură al bibliotecii, nu numai importanța promovării informației și culturii ca certitudine pentru păstrarea și creșterea prestigiului BM. Doamna directoare se află mereu în vîltoarea vieții culturale a Chișinăului, în iureșul evenimentelor literar-artistice, al competițiilor cu conținut estetic, din capitala basarabeană și nu numai. În multe articole și studii, inclusiv în unele aparent de strictă specialitate (bibliologică), dînsa face ample referiri la trecutul și prezentul nostru cultural, ca și la evoluțiile din sfera culturii în lumea largă. La rîndu-mi, subsemnatul, inițial mai timid și mai anevios, pînă la urmă, am prins a scrie tot mai des și mai „apăsător” despre aspecte vizînd direct

domeniul bibliologic, ca să ajung, în cele de urmă, a mă învrednici să public (cu concursul Bibliotecii Municipale, evident) mai întâi trei din șapte compartimente ale cărții *Și totuși, limba română* (în anul 2008), apoi și un volum aparte (*Arta de a pasiona cititorii*, 2012) cu scrieri ce pot fi calificate de specialitate.

Nu poate fi vorba de adversități sau de rivalități, nici măcar de concurență, mai curînd e la mijloc o competiție colegială, sănătoasă și eficientă, credem, între „adeptii” unei sau altei specializări, ai unui sau altui profil tematic, de conținut. Coexistența bibliologiei și a culturii în aceeași revistă poate fi asemuită cu o **circulație cu dublu sens**, dar dacă cineva ține morțiș la termenul **circulație cu sens unic**, îl admitem și pe acesta, cu precizarea că imaginara șosea are benzi largi, bine asfaltate și perfect marcate, încît nimeni dintre cei care circulă pe aici nu simte vreun deranj, cu atît mai puțin să întîmpine vreo îngrădire, limitare, stingherire. Într-un anumit context, am spus că cele două compartimente tematice, de bază, ale *BiblioPolis*-ului, sînt aidoma unor vase comunicante: se defectează unul, are probleme de funcționare și celălalt. Aș mai compara coexistența culturii versus bibliologie, în revista noastră, cu relația ce există (sau ar trebui să existe) între cartea tradițională și cea în format electronic. Într-o situație ideală, aceste două categorii de carte se completează reciproc, se sprijină mutual. Și doar sînt atît de diferite! Pe cînd știința biblioteconomică (plus cea geamănă, a informării) și cultura, în accepția cea mai largă a acestui ultim termen, au numeroase conexiuni, intersecții, fire și firicele ce le unesc.

Deși noțiunea de **cultură** practic lipsește în denumirile rubricilor (cu excepția genericului *Manifestări culturale*), deși acest cuvînt nu apare obsedant nici în titlurile de articole, nu încap vreo îndoială că tematica culturală este în *BiblioPolis* o prezență constantă, palpabilă și... palpitantă, aș zice. Am în vedere că abordarea subiectelor de cultură este axată pe importanța faptelor de cul-

tură și valoarea personalităților ce o slujesc. De aici deducem că prezența culturii pe paginile revistei noastre este una energică, racordată la imperativele zilei; așadar este vie, merge mereu în pas cu viața... Și culmea – fără a sfida și inevitabilul morții, căci la mai multe rubrici (*Remember, In memoriam, Calendar* etc.) cinstim memoria, elogiem faptele înaintașilor ce au lăsat în istoria, în viața, în cultura, arta și știința noastră urme pe lîngă care ar fi de neiertat să trecem nepăsători. Au fost cazuri cînd numai *BiblioPolis* a omagiat anumite personalități sau numai revista noastră le-a omagiat așa cum ar fi meritat – și nu atît din cauza indiferenței sau a înstrăinării unor colegi de valorile naționale, cît, mai ales, din motivul că nu prea avem aici reviste de cultură, iar apariția puținelor ce se mai mențin este mereu primejduită. Nu am făcut statistici, nici nu credem că este cazul; în linii generale, însă, tematica culturală se află într-o competiție onorabilă cu tematica strict bibliologică, de specialitate, ambele devansînd scrierile cu un conținut strict cognitiv-informativ și pe cele de divertisment, dacă e să delimităm patru compartimente definitorii ale revistei.

Referindu-ne la cultură, neîndoios, gîndul ne poartă, în primul rînd, la valorile spirituale naționale, cu care am crescut și cu care, se zice, ne vom prezenta la judecata Domnului. Totodată însă, trebuie să subliniem că, după cum BM nici o dată nu a contrapus valorile naționale celor ale altor popoare – din preajma noastră sau de mai departe, tot așa nici *BiblioPolis*-ul nu a delimitat tematica culturală pe principii etnice, ci numai pe criteriul valoric. Mai mult încă, în condițiile în care nu avem la Chișinău o revistă sau măcar un almanah de literatură universală, am găzduit cu bucurie articole și eseuri despre literaturi și culturi străine, evocări ale unor fenomene și personalități din patrimoniul cultural universal, acest fapt conferind *BiblioPolis*-ului o notă distinctă, dar și un spor de calitate.

Absența sau apariția episodică – în genere, la rubrici, în titluri, a termenului **cul-**

tură –, sînt recompensate, în opinia noastră, de conținutul materialelor publicate, în care sînt prezente, număr de număr, ba și de cîteva ori în fiecare număr, importante atribute ale culturii: *cartea, lectura, biblioteca, bibliofilia, presa periodică, omul curios, omul pasionat de frumos etc.*, acestea aflîndu-se la intersecția celor două specializări de bază ale revistei. În diverse specii literare sau gazetărești apar toate formele imateriale ale culturii: *poezie, proză, teatru, cinema, arte plastice, educație, învățămînt* ș.a.m.d. De cele mai multe ori, aceste fațete ale culturii sînt reflectate prin prisma personalităților din domeniile respective. Grație abordării subiectelor de cultură în *BiblioPolis*, numeroase personalități marcante ale artei, culturii, științei de la noi au devenit adevărați prieteni și ai revistei, și ai BM „B.P. Hasdeu”. Voi aminti, în context, cîteva confesiuni, adevărate declarații de devotament dacă nu chiar de dragoste pentru revistă și bibliotecă. Ninela Caranfil, Artistă a Poporului, acțrită la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, dar care e și autoare, și protagonistă a *BiblioPolis*-ului, s-a confesat în cadrul unor manifestări culturale desfășurate la noi, că îi vine greu să decidă de ce este mai mult atașată: de teatru sau de bibliotecă... După o nouă ediție a concursului de calligrafie *Crinii latini*, organizat periodic de BM, pictorul Simion Zamșa, membru al juriului, a declarat că vede în biblioteca noastră elemente și de galerie, și de școală de artă. Un alt prieten fidel al BM și al revistei, poetul și publicistul Ionel Căpiță, scria într-un articol din revista *Natura* că, datorită colaborării cu *BiblioPolis* și relațiilor călduroase cu mai mulți angajați ai Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a înțeles – cam tîrziu, dar mai bine mai tîrziu decît niciodată –, în ce constă adevărata importanță, enorma valoare a muncii bibliotecarului... Mi s-a întipărit adînc în memorie destăinuirea Ludmillei Bulat, o sensibilă publicistă și prozatoare, cuvinte cu care își începe unul din numeroasele articole publicate în revista noastră. Din păcate, spune dînsa, recenziile la cărți, impresiile de lectură, au constituit întotdeauna o specie

„marginală” respinsă de majoritatea absolută a redacțiilor de ziare și reviste existente la noi... Și în prezent, dacă îți înșiri pe hîrtie impresiile, opiniile despre o carte nouă, chiar și la o revistă literară riști ca manuscrisul să se prăfuiască luni, poate chiar ani la rîndul în sertarele redacției. Din fericire, însă, conchi-de Ludmila Bulat, Biblioteca Municipală editează o revistă în care recenziile la cărți sînt dorite, așteptate, plasate cu tot respectul în primul număr în curs de apariție.

Dacă este adevărat că un anumit grad de cultură – unul mai avansat, desigur – a scos cîndva omenirea din barbarie, apoi acum, pe unde se risipesc, se subțiază, ba chiar se și terfelesc, în multe cazuri, valorile culturale; unde se diminuează, se neglijează, se sfidează eforturile slujitorilor culturii, popoarele supuse unor asemenea experimente riscă să cadă din nou într-un fel de sălbăticie. Gravitatea, tragismul acestui fenomen nefast ar trebui să constituie niște semnale de alarmă, pe potrivă, pentru liderii statelor în care starea culturii este periclitată. Importanța culturii pentru omenire (și pentru omenie!) nu mai poate fi pusă de nimeni la îndoială. Pentru cine are totuși dubii în acest sens, amintim că în istoriile popoarelor pot lipsi pagini despre revoluții glorioase ori descoperiri epocale în domeniile fizicii, matematicii, chimiei etc., dar nu lipsesc capitelele consacrate apariției culturii și evoluției ei, oricît de timidă sau de supusă grelelor încercări ar fi aceste mișcări pe scara spiritualității și civilizației. De fapt, istoria omenirii este în bună parte o istorie a luptei pentru cultură. Nimic de mirare că această bătălie – pentru cultură – are un început, însă continuarea ei trece prin etape extrem de dificile, așa cum este în prezent și la noi. Dar cît timp mai avem oameni dornici de a milita pentru cultură, încă nu este cazul să disperăm. Revista *BiblioPolis*, despre care și personalități marcante ale neamului afirmă că și-a găsit un loc distinct în presa culturală românească de la Chișinău, dorește să-și continue constant abonamentul pentru o apariție în aceleași condiții, poate doar mereu ameliorate.